

& determinat. Iudiciâque & definitiones facit, speculatiuarum scientiarum doctrinalium exordia, quæ erant fines inuentiuarum : sententias, & decreta Moralium; determinationes, operabilium; iuxta cognoscitiui, Appetitiui, & Potestatiui, Primalitatum extêfiones ad obiecta; quemadmodum in physiologia declarauimus. Quapropter philosophi non intelligunt neque determinât, *quæ res est*, nisi sensu suo & aliorum præuocent *quia est*. Et cum aliquid insensibile proponitur, iudicant de illo ex historia sensilium per similitudinem analogicam, aut ex auditu prout potest, sicut cæcus de coloribus: in quibus & sepè fallitur. Politici & œconomici, & Morales, nisi prius mores proprios & aliorum ex sensibus notauerint, haudquaquã ad deliberationes vnquam peruenient. Vnde quoniam mores corporei non sunt, iuuenibus scientia moralium parum aptatur: physicarum verò magis. Rhetor & iudex in historia fundant quæstiones, & iudicium, vt docuimus in Reth. propterea narratio in oratione præcipua est. Nec medicatur Medicus nisi ab ægro & astantibus morbi & symptomatis historiam didicerit. Poetæ etiam & fabulosi narrationem fabulæ faciunt basim, super quam figmenta construunt & carmina; illamque in prologis ante ponunt. Theologi insuper ex reuelata narratione, & sacris historiis, ad Theologizandum eleuantur. Quapropter non cuiuscunque hominis est historiam scribere: sed sapientis. Licet historia præcedat sapientiam, vt basis: hanc tamen basim supponere & adaptare ædificio, sapientis est Architecti: propterea nos historiam ante logicam & grammaticam ponimus & primam omnis philosophiæ partem facimus: historiographiam verò quintam philosophiæ Rationalis partem iure inscribimus: non enim nisi doctus historiam scribet, prout deceet ad finem. A Grammatica, enim elocutionem; à Logicalocis descriptionem per cathedrias accipit. Nec expers philosophiæ qui naturalem; nec moralium, qui ciuilem, nec Theologiæ, qui sacram scribit historiam.